CZU: 347.921.8:347.965:004 **https://doi.org/10.59295/sum8(188)2025_25**

EFICACITATEA METODELOR DE ABILITARE JURIDICĂ A MEMBRILOR COMUNITĂȚILOR UTILIZATE DE PARAJURIȘTI

Victor ZAHARIA,
Universitatea de Stat din Moldova

În prezent, seminarul și lecția publică ca metode de abilitare juridică nu sunt utilizate deplin de către toți parajuriștii. Activitățile variază ca durată, iar numărul de participanți la activitățile realizate cu prezență fizică este redus. Promovarea formatului online al seminarelor și lecțiilor publice ar fi convergentă cu obiectivul de digitalizare și sporire a accesibilității serviciilor de asistență juridică garantată de stat și ar permite implicarea mai activă a unor persoane-resursă și a acorda o mai mare atenție și altor domenii care la moment nu prea sunt solicitate. Adițional specificării exprese a formatului online al seminarelor și lecțiilor publice în legislație, o serie de măsuri instituționale precum asigurarea cu materiale informaționale actualizate, instruire privind procedurile de desfășurare a seminarelor și lecțiilor publice în format online și dotare cu echipamentul necesar, ar spori eficacitatea metodelor de abilitare juridică a membrilor comunităților utilizate de parajuriști.

Cuvinte-cheie: *asistență juridică primară, parajurist/parajuristă, abilitare juridică, lecție publică.*

EFFECTIVENESS OF LEGAL EMPOWERMENT METHODS OF COMMUNITY MEMBERS USED BY PARA-LAWYERS

Currently, the seminar and public lesson as methods of legal empowerment are not fully used by all paralegals. The activities vary in duration, and the number of participants in the activities carried out with physical presence is low. Promoting the online format of seminars and public lessons would be convergent with the objective of digitizing and increasing the accessibility of state-guaranteed legal assistance services and would allow for the more active involvement of resource persons and to pay greater attention to other areas that are currently not in demand. In addition to the express specification of the online format of seminars and public lessons in the legislation, a series of institutional measures such as providing updated information materials, training on the procedures for conducting seminars and public lessons in online format and providing with the necessary equipment would increase the effectiveness of the methods of legal empowerment of community members used by paralegals.

Keywords: *primary legal aid, paralegal, legal empowerment, public lesson.*

Acest articol abordează pentru prima dată subiectul eficacității metodelor de abilitare juridică a membrilor comunităților utilizate de către parajuriști, subiect care nu a fost cercetat și reflectat în lucrări științifice autohtone.

Parajuristul este persoana care se bucură de o înaltă stimă din partea comunităţii locale, având, de regulă, studii juridice incomplete sau studii superioare complete, care nu practică activitate de avocat şi care, după o instruire specială, este calificată să acorde asistenţă juridică primară membrilor comunităţii din contul mijloacelor destinate acordării de asistență juridică garantată de stat, conform unui regulament referitor la statutul şi la calificarea parajuriştilor [1, art. 2]. Reglementarea primară a Legii cu privire la asistenţa juridică garantată de stat nu conține detalii privind formele de asistență juridică primară. Regulamentului de activitate al parajuriștilor indică formele de asistență juridică primară prin reglementarea atribuțiilor parajuriștilor, specificând că parajuristul, inter alia, furnizează informaţii şi oferă consultanţă la solicitarea locuitorilor din comunitate; mediază, la solicitare, conflictele între membrii comunităţii; organizează seminare şi lecţii publice pe diverse tematici ce ţin de competenţa sa profesională; oferă informaţii membrilor comunităţii în care activează în scopul prevenirii apariţiei unor probleme de natură juridică sau conflicte; participă, în limitele prevăzute de legislaţie, la procesele locale de luare a deciziilor; direcţionează cazurile în care este nevoie de asistenţă juridică calificată către avocaţi, şi după caz, către Oficiile teritoriale ale Consiliului Naţional; direcţionează cazurile care nu sunt de competenţa parajuristului sau Oficiilor teritoriale

ale Consiliului Naţional către alte instituţii şi persoane publice sau private competente să le soluţioneze; mobilizează membrii comunităţii pentru realizarea acţiunilor de interes comun [2, pct. 26]. Altfel spus, parajuriștii contribuie la realizarea drepturilor și libertăților fundamentale nu doar prin facilitarea accesului la justiție, dar și prin sensibilizarea comunităților/locuitorilor să înțeleagă că au anumite probleme de natură juridică; ajutor persoanelor să-și soluționeze problemele juridice individuale pe care le confruntă; mobilizarea membrilor comunității în vederea soluționării unor probleme comune; consolidarea respectului față de lege; educație juridică și civică a membrilor comunității; responsabilizarea exponenților puterii și mobilizarea autorităților publice în soluționarea problemelor comunității [3, p. 160].

Legislația prevede varii forme de asistență juridică primară, inclusiv desfășurarea de seminare şi lecţii publice pe diverse tematici, urmărind prin activitatea parajuriștilor nu doar soluționarea unor probleme individuale de natură socio-juridică, dar și abilitarea juridică a membrilor comunității. Deși nu există o definiție legală, prin abilitare juridică înțelegem formarea acelor deprinderi şi atitudini de a avea încredere şi de a valorifica protecţia pe care o oferă legea [5, p. 365].

În pofida gradului sporit de transparență în activitate a sistemului de asistență juridică garantată de stat (prin publicarea în regim real al datelor statistice și publicarea în raportul anual a datelor dezagregate privind asistența juridică acordată [4]), deși sunt colectate, nu sunt publicate date privind realizarea de către parajuriști a seminarelor și lecțiilor publice. În cadrul cercetării, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) a asigurat accesul deplin la datele pertinente obiectului de cercetare și a facilitat accesul la rețeaua de parajuriști, inclusiv completarea de către toți parajuriștii (72 de persoane) a unui chestionar, ceea ce a permis identificarea tendințelor pozitive dar și a provocărilor în procesul de abilitare juridică a membrilor comunităților.

Realizarea activităților de abilitare juridică implică anumite competențe profesionale [6, p. 11], pe care parajuriștii le dețin la admiterea în sistem sau le obțin prin instruire inițială și continuă și experiență de activitate. În prezent, parajuriștii sunt persoane din comunitățile în care acordă asistență juridică (60 % femei și 40 % bărbați; 40 % cu vârsta de 36-50 ani și 43 % având peste 50 de ani) care au studii superioare juridice complete (44 %) sau studii superioare nejuridice complete (42 %), o bună parte din ei activând și ca asistent social (19 %) sau profesor (17 %). Astfel, profilul efectiv al parajuriștilor depășește cerința legală de studii juridice incomplete sau studii superioare complete [2, p. 14].

Deși sunt utilizate și alternate varii metode de abilitare juridică (discuții individuale la alte subiecte de natură socio-juridică decât problema cu care s-a adresat beneficiarul; discuții cu grupuri mici, mai puțin de 5 persoane; ateliere/sesiuni de grup cu 6 – 14 persoane; seminare și lecții publice cu mai mult de 15 persoane; distribuire de materiale informative), cu frecvență diferențiată (zilnic – 26 %, săptămânal – 25 %, de 2 ori pe lună – 4 %, lunar – 24 %, o activitate în 2 luni 4 %, o activitate în 3 luni – 13 %, o dată în 6 luni sau mai rar – 4 %), **majoritatea (57 %) activităților de abilitare juridică iau forma de discuții individuale** (vezi fig. 1).

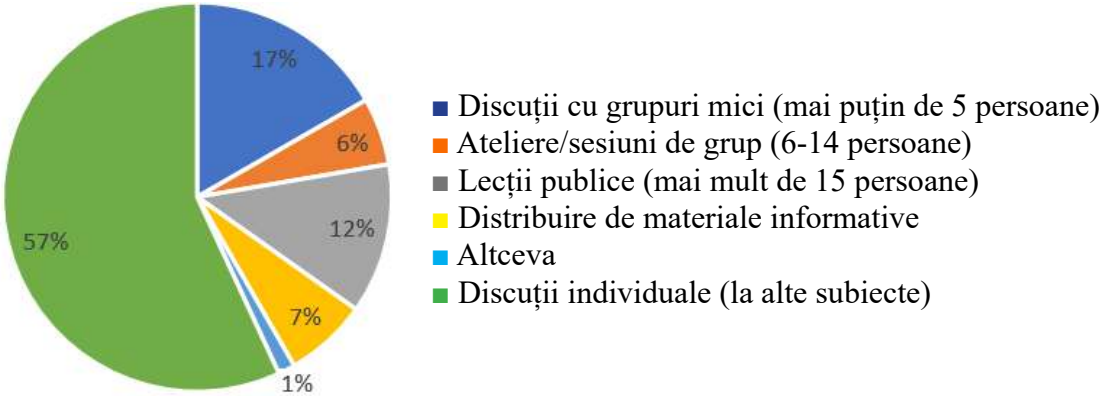

Figura 1. Ce tipuri de activități de abilitare juridică utilizați cel mai frecvent?

Seminarul și lecția publică ca metode de abilitare juridică nu sunt utilizate deplin de către toți parajuriștii, majoritatea dintre parajuriști organizând asemenea activități lunar (35 %), o dată în 2 luni (14 %)

sau 3 luni (29 %), alții (11 %) organizează asemenea activități de 2 ori pe lună, totuși unii parajuriști organizează seminare și lecții publice o dată în 6 luni (3 %) sau chiar mai rar (8 %) (vezi fig. 2).

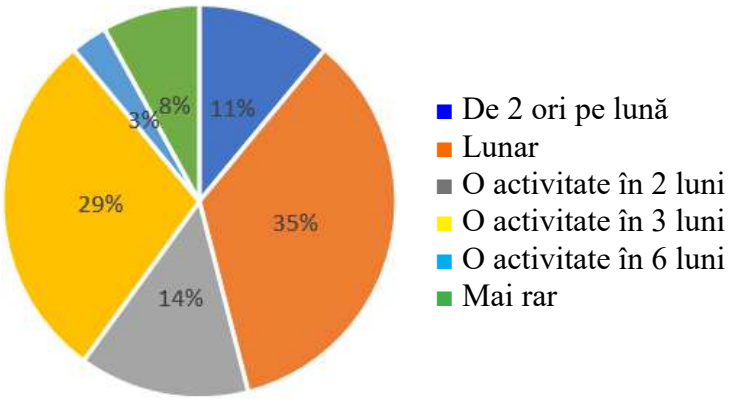

Figura 2. Cât de des desfășurați seminare și lecții publice în comunitate?

Durata medie a seminarelor și lecțiilor publice variază în practica parajuriștilor, fiind la majoritatea de o oră – **o oră 30 de minute** (44 %) sau 30 minute – 1 oră (39 %), uneori fiind însă și o oră 30 de minute – 2 ore 30 minute (10 %). Într-un număr mare de cazuri, **numărul de participanți la seminare și lecții publice este redus**, de până 15 persoane (58 %), atingând doar uneori o prezență de 25 participanți (38 %) și extrem de rar – mai mult de 50 persoane. Durata variabilă și numărul redus de participanți la anumite activități este explicată prin nivelul modest de implicare a membrilor comunității și dificultățile apărute, în special în perioadele agricole active. Această constatare dictează o mai mare atenție la planificarea activităților, prin valorificarea mai intensă a anumitor perioade ale anului și anumitor zile ale săptămânii, inclusiv a zilelor de sărbătoare religioasă. Adițional, Oficiile Teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat ar urma să monitorizeze mai atent frecvența, prezența și durata seminarelor și lecțiilor publice.

La seminare și lecții publice participă elevi, persoane angajate oficial în localitate (cu un loc de muncă stabil), persoane angajate neoficial în localitate (de ex., zilieri), persoane ce lucrează în propria gospodărie (de ex. munci agricole), casnici, pensionari, șomeri, cel mai frecvent participând persoanele pensionate dar și cele care sunt angajate oficial, din **categoria de vârstă 40-60 de ani și peste 60 de ani**, de regulă fiind grupuri mixte, totuși cu o implicare mai activă a femeilor.

Parajuriștii desfășoară seminarele și lecțiile publice de regulă (92 %) cu **prezență fizică** și extrem de *rar* în format online, prin sisteme video-conferință sau în format mixt (o parte de participanți în sală și alții conectați online). Sunt utilizate sălile puse la dispoziție de primărie, de școală, casa de cultură, dar și alte locații disponibile. Luând în calcul nivelul sporit de utilizare de către potențialii beneficiari (membri ai comunităților) a mijloacelor de conectare la distanță și a sistemelor videoconferință (inclusiv prin intermediul telefonului mobil), se recomandă a revizui practica de desfășurare a seminarelor și lecțiilor publice preponderent în format cu prezență fizică. Formatul online ar permite a organiza activitățile și la alte ore decât orele de muncă sau perioade cu activitate sporită ale zilei, ar acoperi un bazin mai mare de potențiali participanți (inclusiv din alte localități decât localitatea în care activează parajuristul), ar putea fi mai atractiv pentru categoriile de vârstă ce utilizează intens mijloacele de comunicare și ar permite a implica în realizarea seminarelor și lecțiilor publice a specialiștilor de înaltă calificare la anumite subiecte și probleme de natură sociologie juridică. Pentru transpunerea în practică a noii abordări, ar fi necesară modificarea Regulamentului de activitate a parajuriștilor și anume substituirea sintagmei din pct. 26 c) din regulament [2, pct. 26] cu sintagma „organizează seminare şi lecţii publice, cu prezență fizică sau prin sisteme videoconferință sau comunicare la distanță, pe diverse tematici ce ţin de competenţa sa profesională pentru membrii comunităţii în care activează sau alte persoane interesate”. Deși prevederea legală la moment nu interzice formatul online, specificarea expresă ar permite CNAJGS să adapteze metodologia de planificare și organizare a seminarelor și lecțiilor publice cu scopul abilitării juridice a membrilor comunităților, o asemenea modificare fiind convergentă cu obiectivul de digitalizare și sporire a accesibilității serviciilor de asistență juridică.

Formatul online al seminarelor și lecțiilor publice ar permite de asemenea implicarea mai activă a unor persoane resursă (de exemplu, avocați, experți etc.), a reprezentanților ONG-urilor locale, regionale sau naționale, a reprezentanților Oficiilor Teritoriale ale CNAJGS, fără a exclude participarea în continuare a primarilor sau reprezentanților primăriilor chiar și dacă subiectul abordat nu ține specific de o anumită localitate (la moment, uneori mai participă la activități și alte persoane angajate în primărie).

Formatul online sugerat ar permite a utiliza în continuare metodele folosite la moment, inclusiv alternarea prezentărilor mini-prelegere cu prezentări însoțite de suport vizual, audio (prezentare PPT, secvențe video), povestiri și exemple din viață (din comunitate sau practica judiciară), studii de caz, jocuri de rol, simulări dar și discuțiile ghidate, întrebări și răspunsuri interactive, precum și evaluarea activităților care le moment se desfășoară doar intermitent (doar 25 % de parajuriști totdeauna evaluează activitatea, 60 % – doar uneori, 15 % – niciodată).

În prezent, parajuriștii determină subiectele pentru seminare și lecții publice (urmează specificarea în ordinea frecvenței indicării de către parajuriști, prin alegerea mai multor opțiuni de răspuns) în funcție de problemele majore identificate în comunitate (85 %); la solicitarea beneficiarilor (58 %); subiecte ce derivă din conținutul adresărilor pentru asistență juridică primară (43 %); în funcție de modificările în legislație (40 %) și mai rar la solicitarea altor persoane precum lideri de opinie (primar, director de școală etc.), în funcție de prioritățile determinate de Oficiile Teritoriale ale CNAJGS, CNAJGS sau în funcție de prioritățile Guvernamentale sau ce derivă din documentele naționale de politici. De exemplu, în ultimii 3 ani, cele mai frecvente domenii abordate la seminare și lecții publice au fost (urmează specificarea în ordinea frecvenței indicării de către parajuriști, prin alegerea mai multor opțiuni de răspuns): moștenirea (64 %), protecția socială (57 %), dreptul familiei (56 %), contracte (47 %), dreptul muncii (43 %), proprietatea privată (39 %), sănătatea și dreptul la sănătate (31 %), contravenții (29 %). Subiectele solicitate de beneficiari merită, probabil, o cercetare distinctă. Formatul online ar permite a acorda o mai mare atenție și altor domenii care la moment nu prea sunt solicitate, precum democrația și drepturile omului (26 %), consumatorii – drepturi și obligații (24 %), impozite şi plăţi fiscale (18 %), metode alternative de soluţionare a conflictelor (18 %), administraţia de stat (11 %), proprietatea publică (7 %), dreptul afacerilor (6 %) etc.

Parajuriștii utilizează varii resurse pentru pregătirea pentru seminare și lecții publice, în special materialele de suport pregătite de CNAJGS (Îndrumarul Juridic Elementar, Ghidul Parajuristului, broșuri etc) – 79%; materiale disponibile în spațiul public, inclusiv internet – 76 %; uneori materiale de suport pregătite de alte organizații – 28%. Însăși pregătirea pentru activitate durează deseori mai mult de 4 ore (32%) sau 2-4 ore (28%), iar uneori (în funcție de subiect și experiență) – 1-2 ore (19% cazuri).

Printre dificultățile majore în realizarea seminarelor și lecțiilor publice, parajuriștii au indicat lipsa de timp sau timp limitat a potențialilor participanți (54%), lipsa de interes sau interes redus/încredere din partea oamenilor (51%), lipsa de echipament sau posibilități limitate a parajuriștilor de a utiliza echipamentul disponibil (29%), lipsa de resurse și materiale informaționale pentru pregătirea subiectelor (18%), mai rar lipsa de timp sau timp limitat a parajuristului(ei) (8%), experiență limitată a parajuristului (ei) (7%), dificultăți în identificarea unui spațiu pentru activitate (4%) și obstrucționare, impedimente din partea unor persoane (1%).

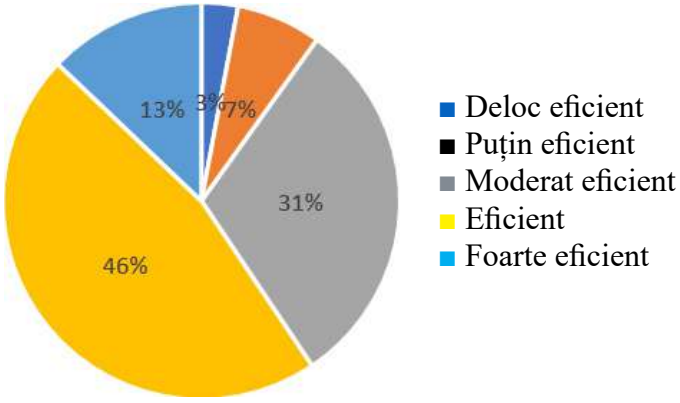

Figura 3. Cât de eficient(ă) considerați că sunteți în activitățile de abilitare juridică prin desfășurarea seminarelor și lecțiilor publice?

Deși parajuriștii dau o estimare înaltă a eficienței proprii în activitățile de abilitare juridică prin desfășurarea seminarelor și lecțiilor publice (46% – eficient și 13% foarte eficient, vezi fig. 3), **promovarea formatului online, în tandem cu alte măsuri instituționale** (asigurarea cu materiale informaționale actualizate pentru pregătirea subiectelor; instruire/actualizare a instruirii privind procedurile de desfășurare a seminarelor și lecțiilor publice; dotare cu echipamentul necesar și instruire privind conținutul unor subiecte de interes major) ar spori eficacitatea metodelor de abilitare juridică a membrilor comunităților utilizate de parajuriști.

Din concluziile cercetării nu rezultă o necesitate stringentă a modificării cadrului normativ-juridic privind metodele de abilitare juridică (cu excepția specificării exprese a formatului online a seminarelor și lecțiilor publice), fiind la latitudinea parajuriștilor să dea dovadă de flexibilitate pentru a adapta planificarea și metodele utilizate la necesitățile și preferințele beneficiarilor membri ai comunității. Totodată, pentru a spori eficacitatea metodelor de abilitare juridică, CNAJGS ar urma să actualizeze ghidarea și instruirea parajuriștilor cu privire la abilitarea juridică și modalitatea de organizare și desfășurare a lecțiilor publice, inclusiv în format on-line. Complementar, este recomandată publicarea datelor privind realizarea de către parajuriști a seminarelor și lecțiilor publice și monitorizarea minuțioasă de către Oficiile Teritoriale ale CNAJGS a intensității și calității desfășurării seminarelor și lecțiilor publice de către parajuriști.

Referințe bibliografice:

1. LEGE Nr. LP198/2007 din 26.07.2007 cu privire la asistenţa juridică garantată de stat. Publicat: 05.10.2007 în *Monitorul Oficial*, Nr. 157-160, art. 614.
2. Regulamentul de activitate al parajuriștilor, CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ASISTENȚA JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT. HOTĂRÂREA Nr. 27 din 29.10.2014 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate al parajuriștilor. Publicat: 16.01.2015 în *Monitorul Oficial* Nr. 1-10 art. 49.
3. ZAHARIA, V. *A*bilitarea juridică și asistența juridică garantată de stat ca premize a realizării drepturilor și libertăților fundamentale. În: *STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE,* Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2024, nr. 8(178), pp. 160-164. https://doi.org/10.59295/sum8(178)2024_19.
4. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. RAPORT ANUAL DE ACTIVITATE, 2024. https://cnajgs.md/uploads/asset/file/ro/2805/Raport_anual_de_activitate_al_CNAJGS_2024_final.pdf (accesat la 18.09.2025).
5. ZAHARIA, V. Abilitarea juridică și facilitarea accesului la justiție în perioadă de pandemie Covid-19 prin valorificarea tehnologiei informaţiei. In: *State, security and human rights: in digital era*, 10-11 decembrie 2020, Chișinău. Chișinău: Tipografia Artpoligraf, 2021, pp. 365-373. https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/154044 (accesat la 18.09.2025).
6. ZAHARIA, V., VIRSCHI, V., CHIRUȚA, S. *Ghid metodologic pentru para-juriști. Institutul de Reforme Penale (IRP) 2017.* https://irp.md/library/publications/1004-principalele-instrumente-de-lucru-pentru-parajuriti.html (accesat la 18.09.2025).

Date despre autor:
Victor ZAHARIA*,* dr. conf. univ., Departament Drept Public, USM.
ORCID: 0009-0002-4342-1385
E-mail: vizat@yahoo.com

Prezentat: 16.09.2025